

Vatten- och avloppsverksamheten i Region Gotland 2024

Innehåll

Verksamhetsberättelse	3
Verksamhetsidé.....	3
Vårt uppdrag och vision	3
Vårt vatten	3
Resultat 2024.....	4
Redovisningsprinciper	4
Anläggningsavgifter	4
Overhead- och administrationskostnader	4
Måluppfyllelse	5
Tillgänglighet till VA-system ska vara 100 procent.....	5
Debiterad vattenmängd ska utgöra minst 85 procent av producerad mängd	5
Verksamheten ska vara helt avgiftsfinansierad och finansieringsgraden ska vara	5
100 procent över en treårsperiod.....	5
Vatten med godkänd kvalitet ska produceras och distribueras dygnet runt.....	5
Alla reningsanläggningar ska uppfylla ställda krav	5
Genomförande av VA-utbyggnadsplanen ska vara 100 procent	5
Förnyelsetakt	5
Minska vattenförbrukningen per person årligen och med totalt 20 procent.....	6
per person under perioden 2024-2027	6
Viktiga händelser under 2024.....	6
Investeringsredovisning 2015-2024	7
Underhåll ledningsnät, driftbudgeten	7
Vattenleveranser och debitering	8
Utveckling på sikt	9
VA-taxan	9
Resultaträkning 2024	11
Balansräkning 2024-12-31	12
Verksamhetsmått och nyckeltal	12
Noter	13

Verksamhetsberättelse

Verksamhetsidé

Region Gotlands vatten- och avloppsavdelning ansvarar för produktion och leverans av vatten till abonnenter samt för rening och hantering av spill- och dagvatten inom fastställda verksamhetsområden och för kunder anslutna enligt avtal. Vattnet som produceras är ett livsmedel och lyder under livsmedelsförordningen. Stor vikt på god kvalitet och leveransstandard som anges i miljötillstånden.

Vårt uppdrag och vision

VA:s uppdrag är att säkerställa att vattenförsörjning och avlopp anordnas i ett större sammanhang, om det behövs med hänsyn till skyddet för människors hälsa eller miljön (LAV 1§).

VA-avdelningen, som är organiserad vid Region Gotlands teknikförvaltning med ansvar att förvalta och utveckla vatten- och avloppsanläggningarna med tillhörande ledningsnät och tillse att anläggningarna underhålls på ett betryggande sätt.

VA-avdelningen förser öns medborgare med vatten och tar hand om avloppet. Vattnet som produceras är ett livsmedel och lyder under livsmedelsförordningen. Stor vikt läggs på god kvalitet och höga krav på leveranssäkerhet ställs på avdelningen. Avloppsreningsverken och tillhörande ledningssystem ska hålla den standard som anges i miljötillstånden.

VA-verksamheten är en taxefinansierad verksamhet vilket innebär att verksamheten ska genom sina intäkter finansiera verksamhetens samtliga kostnader. VA-verksamhetens intäkter kommer enbart från de avgifter som abonnenterna betalar.

Genom god planering och prioritering så arbetar VA förebyggande med rätt åtgärder, i rätt tid. Vi ser vår del i helheten och arbetar för Gotlands hållbara utveckling. Våra medarbetare känner sig delaktiga, har en god arbetsmiljö, tar ansvar och utvecklas tillsammans! Vi är ett VA!

Vårt vatten

VA-verksamheten har sex tydliga policy hämtade från den av Regionfullmäktige beslutade Gotlands vatten och avloppsförsörjning 2040 , antagen 29 april 2024

Policy

- Region Gotland, boende, besökare och verksamhetsutövare värnar om Gotlands vattenresurser.
- Region Gotlands försörjning av dricksvatten och omhändertagande av spillvatten och dagvatten ska ske driftsäkert. VA-anläggningen ska ha redundans, vara robust och resiliënt.
- För att vårda recipienterna, ska Region Gotland, boende, besökare och verksamhetsutövare anpassa sig efter rådande och kommande klimatförändringar.

- Region Gotland, boende, besökare och verksamhetsutövare ska ständigt uppmuntras till steg som bidrar till resurseffektiva system, cirkulär ekonomi och värdering av ekosystemtjänster.
- Region Gotlands kommunikation om dricksvatten, spillvatten och dagvatten ska vara lättillgänglig och anpassad till mottagaren.
- Region Gotland ska fatta samhällsekonomiskt hållbara beslut avseende dricksvatten, spillvatten och dagvattnet.

Resultat 2024

Redovisningsprinciper

Enligt Lag om Allmänna vattentjänster, nedan kallat vattentjänstlagen ska VA-kollektivet redovisas skilt från annan skatte- och avgiftsfinansierad verksamhet. Detta innebär att ett separat bokslut med resultat- och balansräkning ska upprättas. Verksamhetens resultat ska redovisas mot eget kapital och balanseras inom tre till fem år. Anläggningsavgifter balanseras som skuld till VA-kollektivet och resultatförs genom periodisering, för närvarande i 25 år.

Det ekonomiska resultatet för år 2024 uppgick till -34,9 mnkr, (+20,9 mnkr år 2023). Det negativa resultatet förklaras av till största delen av stora kostnader i samband med markberednings-, hyres- samt igångsättningskostnader av det tillfälliga vattenverket som blev en konsekvens av 2023 års Clostridium-utbrott. Dessutom hade 2024 ett budgeterat negativt resultat om -12,7 mkr i och med att det egna kapitalet efter 2023 uppgick till 25,3 mnkr. På grund av den höga kostnadsutvecklingen under 2024 tvingades VA verksamheten att tidigarelägga 2025-års taxehöjning att gälla fr.o.m. 1 november 2024, höjningen blev 15% på bruksningsavgifterna och 10% på anläggningsavgifterna.

Tabell 1: Resultat 2017-2024

(mnkr)	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Resultat	1,2	4,1	1,9	-11,4	-4,4	6,5	20,9	-34,9
Eget kapital	-1,1	3,0	5,2 ¹	-5,8	-1,8	4,4	25,3	-9,6

I resultatet ingår periodiserade anläggningsavgifter med 18,7 mnkr (17,7 mnkr), samt ränta på balanserade anläggningsavgifter med 6,8 mnkr, (3,4 mnkr).

Anläggningsavgifter

Under året inbetalades 32,9 mnkr, (19,8 mnkr) i anläggningsavgifter från nyttillkommande abonnenter. Ökningen förklaras bl.a. av verksamhetsutbyggnad, exploateringsområden samt genom förtätningar.

Tabell 2: Utveckling av inkommande anläggningsavgifter 2016-2024

(mnkr)	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Anläggningsavgifter	22,8	24,1	37,8	32,5	18,6	33,8	50,2	19,8	32,9

Overhead- och administrationskostnader

VA-verksamheten debiteras för region- och förvaltningsgemensamma kostnader och kundtjänst.

Tabell 3: OH- och administrativa kostnader VA-verksamheten

(tkr)	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Gemensamma kostnader OH	7 713	7 797	7 905	8 515	8 582	8 905	9 643
Kundtjänst	728	893	652	675	1 088	1 198	1 376
Totalt	8 441	8 690	8 557	9 190	9 670	10 103	11 019

De gemensamma kostnaderna utgörs av förvaltningsövergripande kostnader för ledning och verksamhetsstöd samt för gemensamma funktioner såsom ekonomi, HR och IT. Ökningen avseende kundtjänst mellan åren 2021 och 2022 förklaras av en förstärkning med en årsanställd. Mellan åren 2023 och 2024 ökar kostnaden med 9,1%.

Måluppfyllelse

Tillgänglighet till VA-system ska vara 100 procent

Utöver en störning i Kappelshamn på ett par dagar som medförde att våra abonnenter fick hämta vatten för mat och drick, så hade VA-systemet full tillgänglighet.

Debiterad vattenmängd ska utgöra minst 85 procent av producerad mängd

Den debiterade vattenvolymen under 2024 uppgick till 3 297 000 m³ av levererad vattenmängd, 3 980 000 m³, vilket motsvarar 83 procent av den producerade mängden. Verksamheten har gjort spolningsinsatser om 19 000 m³ avseende tillkommande ledningsnät innan nätet har godkänts för användning. Vidare finns egen vattenförbrukning i anläggningarna uppgående till 41 000 m³. Fortsatt arbete görs för att minimera vattenläckage och eventuellt ”svinn”.

Verksamheten ska vara helt avgiftsfinansierad och finansieringsgraden ska vara 100 procent över en treårsperiod

Resultatet för 2024 innebar en finansieringsgrad om 88,7% (108,1%). Årets underskott om -34,9 mnkr redovisas mot eget kapital.

Vatten med godkänd kvalitet ska produceras och distribueras dygnet runt

Inga prov med otjänligt vatten, så vatten med godkänd kvalitet distribuerades dygnet runt.

Alla reningsanläggningar ska uppfylla ställda krav

Resultatet av utsläppskontrollen visar på god funktion hos reningsverken. Totalt har 6 761 000 m³ spillvatten behandlats under 2024. En viss mängd slam har transporterats till fastlandet.

Genomförande av VA-utbyggnadsplanen ska vara 100 procent

Under år 2024 har utbyggnaden enligt VA-planen fortsatt. Flera förseningar har uppstått på grund av bland annat resursbrist avseende egen personal, naturskydd för växter och djur, tillståndsprövningar, överklaganden samt omprioriteringar.

Under 2024 har Region Gotlands Vattentjänstplan 2024-2035 utarbetas och har antagits i Regionsfullmäktiga i februari 2025. Denna ersätter nuvarande VA-utbyggnadsplanen.

Förnyelsetakt

VA-verksamhetens förnyelsetakt uppgick till ca. 0,5 %, och understiger därmed målet enligt Svenskt Vattens Hållbarhetsindex (HBI) om 0,7 %.

Minska vattenförbrukningen per person årligen och med totalt 20 procent per person under perioden 2024-2027

Det finns tre kategorier vattenförbrukare, hushållen (villor, flerfamiljshus och fritidshus), industrier och övrigt (här finns bland annat turistanläggningar). Hushållen står för 67% av vattenförbrukningen och är enkelt att omräkna till liter per person/dygn. Vid att använda samma modell som alla andra kommuner i Sverige, kan vi även jämföra med 140 liter per person/dygn som är medel i Sverige.

Kategorin industri använder vatten till produktion och bör inte omräknas till liter per person och dygn. Under den sista kategorin, övrigt, som bland annat innehåller turistanläggningarna bör också beräknas på ett annat sätt. Det pågår ett arbete att få turistanläggningarna att beräkna vattenförbrukning per gästnatt.

För hushållen;

2022	131 liter per person/dygn
2023	126 liter per person/dygn
2024	130 liter per person/dygn

Under 2024 jobbade VA-avdelningen endast kommunikativt att minska vattenförbrukningen, flera studier i Sverige visar att det behövs en kombination mellan kommunikation och tekniska lösningar.

Viktiga händelser under 2024

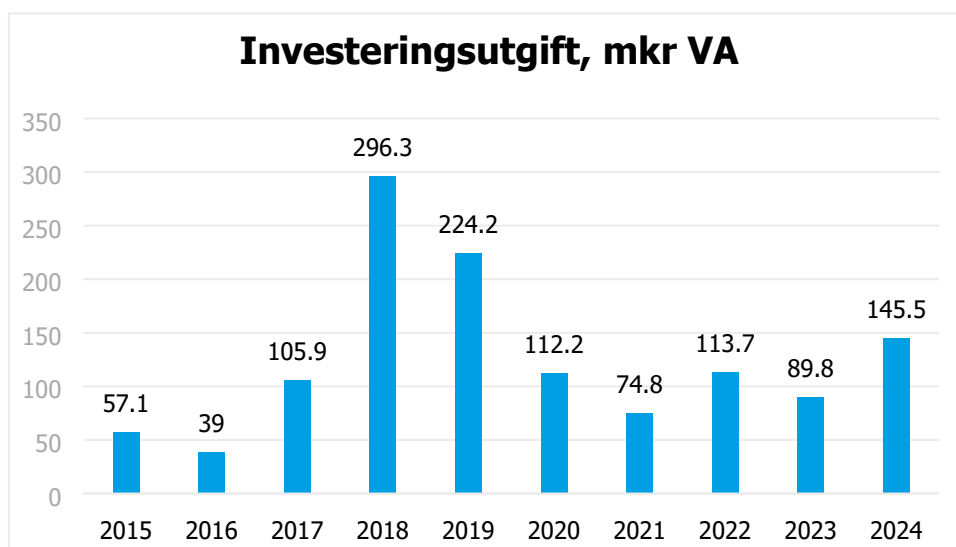
- Ett tillfälligt vattenverk har driftsatts under maj 2024 som en konsekvens av bakterieutbrottet hösten 2023. Det tillfälliga verket är klimatanpassad och den anpassning ingår även i det nya verket som beräknas stå klart 2028.
- Första etappen av projektet för Visbys framtida dricksvattensystem är upphandlad som samverkansentreprenad och påbörjad.
- Arbetet med driftoptimering av södra Gotlands bräckvattenverk fortsätter efter utmaningar med stora mängder alger (växter) i inloppsvattnet.
- Överföringsledningar till Tofta har byggts ut och planeras att tas i drift under våren 2025.
- Inom stadsutveckling Visborg har ett flertal viktiga utredningar för hantering av utmaningar genomförts under det gångna året. Utmaningarna handlar om att området är flackt och instängt och risk finns att påverka Gotlands största grundvattentäkt negativt. Det är höga nivåer av grundvatten i marken, hänsyn måste tas till skyddsvärda arter i Södra Hällarnas naturreservatet samt möjligheten att finansiera VA-utbyggnaden för området (utbyggnaden täcks inte av anläggningsavgifterna). Arbetet med att värdera risker och identifiera sätt att hantera utmaningar kommer att fortsätta under 2025 och 2026.
- Under sommaren upplevdes smakproblem av vattnet i Kappelshamn, som efter en utredning gjord av en oberoende konsult, visade på ofarliga järnbakterier. Tills problemet löses körs vatten till Kappelshamn. Även en gemensamhetsanläggning i Vibble fick problem med vattenkvalitén och även där kördes vatten till gemensamhetsanläggningen.
- S skyltning av de kommunala vattenskyddsområdena är klara.
- Vattentjänstplanen har varit på samråd och granskning och det kvarstår att den antas på regionfullmäktige i början av 2025. En vattentjänstplan beskriver kommunens utbyggnadsplan för befintlig bebyggelse om det finns ett behov av samlat vatten och/eller avloppslösning med hänsyn till människors hälsa och miljö.
- Arbetet med dagvattenhantering i befintlig bebyggelse pågår.
- Ett projekt pågår för att minska tillskottsvatten i spillvattenledningsnätet och avloppsreningsverken. Process, rutiner och brevmallar har tagits fram för uppföljning hos kund

att regn-/dränvatten ansluts till dagvattenledningsnätet istället för till spillvattenledningsnätet, som många abonnenter är kopplade till idag trots att dagvattennät finns utbyggt i gatan. Det är ett omfattande och tidskrävande arbete som kommer att pågå under flera års tid.

Investeringsredovisning 2015-2024

Den sammanlagda investeringsvolymen under 2024 uppgick till 145,5 miljoner kronor. Projekt har bedrivits enligt VA-planen med utbyggnad av ledningsnät samt inom befintliga verk och anläggningar för vattenproduktion och avloppsrening.

Diagram 1: investeringsutgifter per år 2015-2024

De större investeringsprojekten inom VA-verksamheten redovisas i nedanstående tabell.

Tabell 4: Budget och investeringsprojekt 2024 års större investeringsprojekt

Projekt (tkr)	Budget 2024	Utfall 2024	Avvikelse
Visby framtida vattenförsörjning	22 550	12 340	10 210
Tillfälliga VV Visby	6 000	5 756	244
Västergarn-Tofta överföringsledning	28 000	47 937	-19 937
Fårösund avloppsreningsverk	5 000	3 567	1 433
Klintehamn P5-Klintehamn ARV	15 449	6 373	9 076
Reinvestering i VA-anläggningar	6 365	3 824	2 541
Ledningsutbyggnad, nya serviser	8 437	8 255	182
Ombyggnad vattenverk	4 574	3 910	664
Ombyggnad avloppsreningsverk	7 944	2 292	5 652
Förnyelse VA-ledningsnät	35 227	29 829	5 398

Av 2024 års totala investeringsbudget för samtliga VA-projekt förbrukades 145,5 mnkr av 192,1 mnkr, vilket innebär en upparbetningsgrad om 75,7%. Det är inte ovanligt att stora projekt inom VA stöter på hinder av olika slag som leder till förseningar. Det kan handla om tillståndsprövningar, hänsyn till naturskydd, markfrågor med mera. Komponentbrist och ökade kostnader med anledning av kriget i Ukraina är osäkerhetsfaktorer i arbetet med att bygga ut samt renovera Gotlands VA-anläggningar. Investeringsstakten kommer fortsatt kräva höjningar av VA-taxan om ca 5-10% årligen utöver indexhöjningar.

Underhåll ledningsnät, driftbudgeten

Den totala underhållskostnaden för ledningsnätet uppgick 2024 till 15,1 mnkr. Åtgärderna utgörs till cirka 60% av akuta reparationsåtgärder och resterande av planerade. I nedanstående diagram redovisas underhållskostnader för perioden 2015-2024.

Diagram 2: Underhållskostnad ledningsnätet 2015-2024

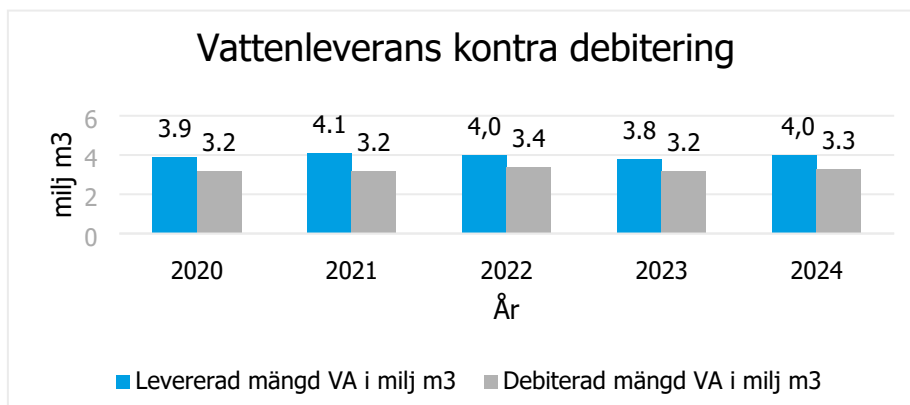

VA-verksamhetens förnyelsetakt landade på ca 0,5% att jämföras med 0,7 %, som är målet enligt Svenskt Vattens Hållbarhetsindex (HBI).

Vattenleveranser och debitering

Den levererade volymen 2024 uppgick till 4,0 miljoner kubikmeter, (att jämföras med år 2023 då levererad volym uppgick till 3,8 miljoner m³). Den debiterade volymen var 3,3 miljoner m³, (3,2 miljoner m³). Debiteringsgraden uppgick till 83 procent för 2024, (84% år 2023). Om VA-verksamhetens egen förbrukning och spolningar av ledningsnätet räknas bort ökar debiteringsgraden till 84 procent. Spolning har förbrukat 19 000 m³ och egen förbrukning i våra verk har uppgått till 41 000 m³. Differensen orsakas av vattenläckage, brandbekämpning, CP-bakteriespolning samt visst ”svinn”.

Diagram 3: Levererad respektive debiterad vattenvolym 2020-2024

Utveckling på sikt

- Framtiden för med sig stora utmaningar i form av exploatering, förnyelsesområden, skärpta miljö- och säkerhetskrav samtidigt som investeringar i befintliga anläggningar och ledningsnät behöver öka för att inte bygga upp en stor underhållsskuld. En förändrad och orolig omvärld innebär att robustheten och leveransförmågan behöver säkerställas vid oväntade störningar. Detta tillsammans med utmaningarna inom digitalisering ställer krav på rätt kompetensförsörjning och finansiering så resurser och medel finns för att möta utmaningarna.
- Implementering av nya Vattentjänstplanen som antogs i februari 2025.
- Fortsatt arbete med Visbys framtida vattenförsörjning.
- Vår viktigaste resurs för hållbar och trygg VA-försörjning på Gotland är medarbetarna och att hitta nya medarbetare med rätt kompetens är fortsatt en utmaning. Prioriteringar kan komma att behövas mellan olika uppdrag.
- Klimatanpassningsplanen fastslår att de klimatförändringar som framförallt kommer påverka Gotland är torka och värmeböljor med stor påverkan på vattenförsörjningen. Vidare kan/kommer översvämningar via skyfall och havsnivåhöjningar påverka hela samhällsbyggnadsplaneringen och -processen samt ökad erosion vilket kan medföra risk för skred och ras.
- Arbeta för att öka säkerheten genom tydliga rutiner och användande av system som uppfyller kraven för skyddsvärd information . Detta ska prioriteras för att möta framtidens osäkra läge.
- Investeringstakten kommer fortfarande kräva höjningar av VA-taxan med ca 5-10 % årligen plus generell indexuppräknings i enlighet med konsumentkostnadsindex.
- Anpassa driften till EU:s nya dricksvattendirektiv¹ och kommande avloppsdirektiv samt återförande av renat avloppsvatten och slam till åkermark.
- Utredda VA´s förutsättningar och hantering och av enskilda fastigheters slam och därefter dess prissättning.
- Digitaliseringsarbetet kommer fortsätta för VA, tillsammans med IT-enheten centralt, och ställer stora krav på förändringsförmåga.

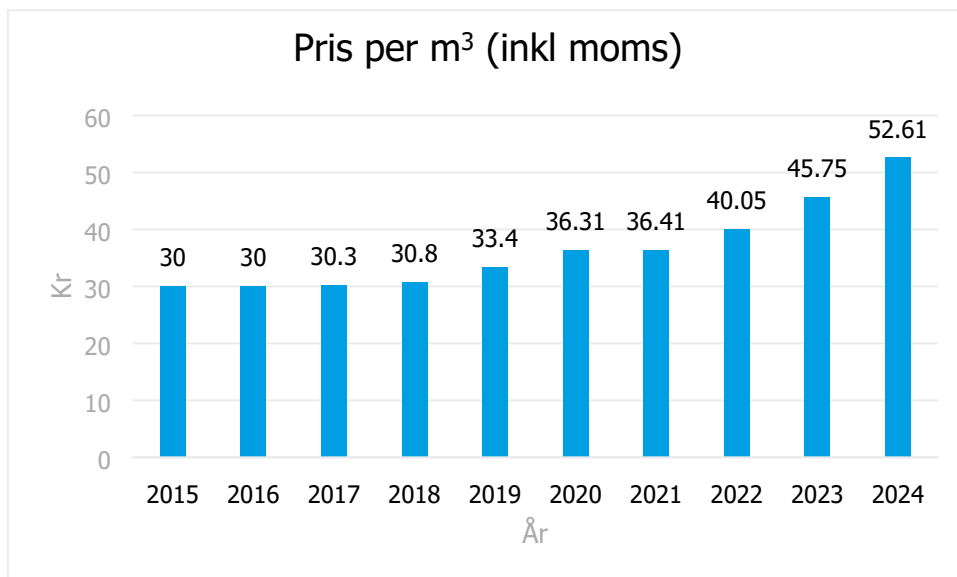
VA-taxan

Regionfullmäktige antog en ny taxekonstruktion med nya priser från 1 januari 2022, vilket bland annat innebar att bruksavgifterna höjdes med 10 procent. Mellan år 2022 och 2023 har taxan ökat med +10% avseende anläggningsavgifterna och 3% plus KPI avseende bruksavgifterna.

På grund av den höga kostnadsutvecklingen under 2024 tvingades VA-verksamheten att tidigarelägga 2025-års taxehöjning att gälla fr o m 1 november 2024, höjningen blev 15% på bruksavgifterna och 10% på anläggningsavgifterna

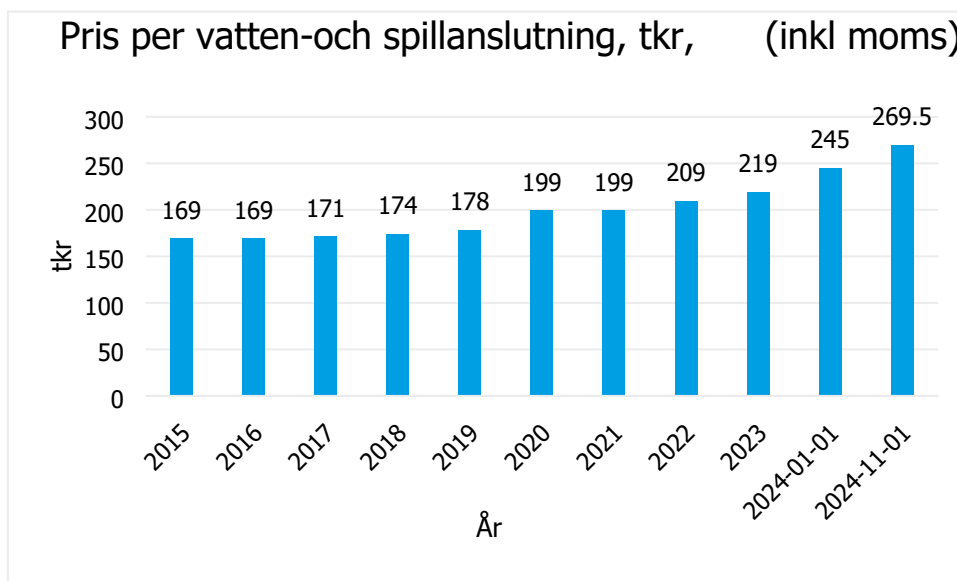
Diagram 4: Bruksavgiftens rörliga del, kronor per levererat m³ dricksvatten 2015-2024.

¹ EU 2020/2184

I diagram 5 redovisas anläggningsavgifternas utveckling under perioden 2015-2024. I exemplet ingår fast avgift för förbindelsepunkt samt avgift per bostadsenhet för vatten- och spillanslutning exklusive dagvatten (inklusive moms).

Diagram 5: Pris per vatten och spillanslutning (exkl dagvatten) 2015-2024

Resultaträkning 2024

(tkr)

	Budget 2024	Utfall 2024	Avvikelse
INTÄKTER			
Taxor och avgifter mm	271 044	271 237	193
Bidrag	2 073	3 463	1 390
Summa intäkter	273 117	274 700	1 583
KOSTNADER			
Material, inventarier	5 722	14 921	-9 199
Entreprenad, köp av verksamhet	27 747	33 819	-6 072
Konsulter	7 388	13 011	-5 623
Personalkostnader	45 983	42 962	3 021
Personalomkostnader PO	19 647	18 624	1 023
Förbrukningsmaterial	19 615	21 157	-1 542
Övriga verksamhetskostnader	54 736	73 812	-19 077
Summa kostnader	180 837	218 306	-37 469
Avskrivningar byggnader	70 235	68 757	1 478
Avskrivningar maskiner och inventarier	2 936	2 786	150
Summa avskrivningar	73 170	71 542	1 628
Verksamhetens nettokostnader			
Intern ränta intäkter	-7 692	-6 852	-840
Intern ränta kostnader	26 801	26 621	180
Årets resultat	0	-34 917	34 917 -
INTÄKTSFINANSIERINGSGRAD	100	88,7%	-11,3%

Balansräkning 2024-12-31

(tkr)

	Not	2024-12-31	2023-12-31
Anläggningstillgångar			
Mark, byggnader och tekniska anläggningstillgångar		1 416 327	1 347 032
Maskiner och inventarier		16 886	11 502
Finansiella anläggningstillgångar	1	233	210
Summa anläggningstillgångar		1 433 446	1 358 744
Omsättningstillgångar			
	2	67 406	61 803
Summa tillgångar		1 500 852	1 420 547
Eget kapital, avsättningar och skulder			
Eget kapital	3	-9 628	25 288
Avsättningar	4	10 470	7 204
Långfristiga skulder	5	1 023 885	714 131
Kortfristiga skulder	6	476 125	673 924
Summa eget kapital, avsättningar och skulder		1 500 852	1 420 547
Ställda panter och ansvarsförbindelser			
Pensionsförpliktelser intjänade före 1998		11 973	11 519
- därav särskild löneskatt		2 337	2 249

Verksamhetsmått och nyckeltal

	2024	2023
Vattenverk, m ³ producerad/levererad	3 980 000	3 843 000
Vattenverk, fakturerad m ³	3 297 000	3 238 000
Egen förbrukning spolning	19 000	37 000
Egen förbrukning vatten- och avloppsreningsverk	41 000	86 000
Renat avloppsvatten, m ³	6 7690 000	7 668 000
Underhållskostnader ledningsnät, mnkr	15,1	15,1

Noter

Not 1 Finansiella anläggningstillgångar, tkr

	2024	2023
Andel av pensionsmedel		
Lån till fastighetsägare för anläggningsavgifter	233	210
Summa	233	268

Not 2 Kortfristiga fordringar, tkr

	2024	2023
Kundfordringar	59 146	52 927
Mervärdesskatt	4 113	5 682
Interrims fordringar	234	11
Kortfristig del av lån för anläggningsavgifter	29	57
Kortfristig placering andel av pensionsmedel	3 884	3 126
Övriga kortfristiga fordringar	0	0
Summa	67 406	61 803

Not 3 Eget kapital, tkr

	2024	2023
Ingående eget kapital	25 289	4 415
Årets resultat	-34 917	20 873
Utgående eget kapital	-9 628	25 288

Not 4 Avsättningar, tkr

	2024	2023
Avsättning för pensioner	8 426	5 797
Avsättning för särskild löneskatt för pensioner	2 044	1 407
Summa	10 470	7 204

Not 5 Långfristiga skulder, tkr

	2024	2023
Långfristiga lån	676 000	380 000
Investeringsfond	8 392	8 867
Förutbetalda anläggningsavgifter	339 493	325 264
Summa	1 023 885	714 131

Not 6 Kortfristiga skulder, tkr

	2024	2023
Leverantörsskulder	19 206	26 778
Mervärdesskatt	11 829	10 586
Semesterlöneskuld	3 558	3 995
Pensionskostnad individuell del	1 457	2 566
Interimsskulder	4 354	0
Övriga kortfristiga skulder	435 721	629 999
Summa	476 125	673 924

